

УДК 378.147:137.84

ЧЖАН НЯНЬХУА

аспірант кафедри теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і диригування, факультету мистецтв імені
Анатолія Авдієвського НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна

СТРУКТУРА ХУДОЖНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розкриті структурні особливості художньо-інформаційної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Художньо-інформаційна компетентність розглядається як складне, особистісне утворення, яке інтегрує в собі кооперативну, комунікативну, особистісну, когнітивну складові. У цілісному сприйнятті перераховані види компетентності визначають рівень її сформованості у суб'єктів навчальної діяльності. У структурі художньо-інформаційної компетентності майбутніх учителів музики мотиваційно-пізнавальний компонент передбачає стабільну спрямованість особистісних уподобань студентів; когнітивно-операційний компонент забезпечує ефективну діяльність щодо формування художньо-інформаційної компетентності; конструктивно-дослідницький компонент представлений здатністю студентів до конструктивного оцінювання мистецьких явищ, до корекції диригентсько-хорової роботи; виконавсько-творчий компонент передбачає здатність студентів до художньо-досконалого втілення творчих знахідок у практичній діяльності.

Ключові слова: художньо-інформаційна компетентність, майбутні вчителі музичного мистецтва, компонентна структура.

Інформатизація освіти вимагає відповідності фахової підготовки майбутніх учителів сучасному рівню інформатизації суспільства. Однією з глобальних цілей інформатизації освіти є підготовка вчителів, які володіють високим рівнем інформаційної компетентності, готові її впроваджувати у процес інформатизації освіти. Інформаційна компетентність виявляється в умінні технологічно мислити й передбачає наявність аналітичних, проектних, прогностичних умінь у засвоєнні й застосуванні інформації. Тому актуальним на сучасному етапі є формування художньо-інформаційної компетентності майбутніх учителів музики в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Проблемам підготовки вчителів на сучасному етапі інформатизації суспільства присвячені дослідження філософів (В. Андрущенко, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кудін та ін.), психологів (Г. Балл, І. Бех, О. Кульчицька, Л. Мітіна, О. Моляко, В. Семиченко та ін.), педагогів (С. Гончаренко, Н. Гузій, Р. Гуревич, Н. Мойсеюк, О. Пехота, С. Сисоєва та ін.). Дисертаційні дослідження присвячені формуванню інформаційної культури майбутніх учителів висвітленні С. Гунько, Є. Данильчук, А. Коломієць, І. Смірної, Л. Макаренко та ін.

Питання підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства розглядали Е. Абдуллін, Н. Гуральник, Л. Коваль, Л. Куненко, В. Лабунець, Л. Масол, О. Михайліченко, І. Мостова, С. Наумен-

ко, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Паньків, Т. Пляченко, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Федоришин, В. Шульгіна, О. Щолокова, Д. Юник та ін.

Спрямування вектора вищої освіти в площину цінностей особистісного розвитку школяра зумовлює зміну вимог до підготовки педагогів, їхньої професіоналізації як процесу становлення і розвитку професійної свідомості й самосвідомості, набуття ключових компетентностей, необхідних для успішного виконання своїх професійних функцій (В. Безпалько, Н. Бібік, В. Гордієнко, О. Деркач, А. Козир, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Масол, Г. Падалка, О. Пехота, О. Рудницька та ін.).

Однією з основних вимог вищої освіти є підготовка фахівця, його призначення та роль у суспільстві. За давньою педагогічною істиною – школа буде такою, яким буде вчитель. Відповідно, успіх педагогічного процесу значною мірою обумовлюватиметься компетентністю педагога – функціональною здатністю адекватно виконувати певну діяльність, мати достатньо знань, умінь. У наукових студіях (О. Бабченко, О. Біляковська, І. Богданова, Л. Бочкарєв, В. Гаснюк, Т. Завадська, А. Козир, Н. Кузьміна, А. Линенко, В. Медушевський, С. Науменко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Федоришин, О. Щолокова та ін.) простежуються різні аспекти підготовки вчителів музичного мистецтва. Провідними є традиційна і сучасна. Зміст першої зацентровано на підготовку фахівця, здатного якнайкраще виконувати музику (тобто модель підготовки професійного музиканта), що

пов'язана з традиційним поняттям музичного виховання в школі: навчати музики, вчити її виконувати. Друга – сучасна – оцінює необхідність хорошого виконання музики, але не є центром професійності вчителя. Така модель забезпечує музичну культуру вчителя, в якій велику роль відіграє певна підготовка його як і виконавця (Т. Кремешна, О. Щолокова).

Дослідження з підготовки вчителів музичного мистецтва засвідчують, що більшість із них намагаються задовольнити очікування музиканта, а не вчителя музики. Ця установка має сенс у тому, що в школах більшою мірою акцентується увага на музикуванні, а не на розвитку загальної музичної культури. Сучасні ж вимоги до фахівців музичної освіти досить широкі. Найбільш фундаментально простежуються в науковому доробку А. Козир, Г. Падалки, О. Ростовського та ін. Вчені зауважують, що підготовка вчителя музичного мистецтва повинна бути органічно вплетена у вивчення різноманітного комплексу спеціальних дисциплін, кожна з яких передбачає свою методику викладання: навчання гри на інструменті, диригування, роботу з хором, сольний спів та ін.

Доречними до такої думки є міркування Ю. Алієва, який зауважує, що для вирішення конкретних завдань, які виникають у вчителя музики з першого дня роботи в школі – необхідний арсенал психолого-педагогічних і музичних знань, тому ситуації, з якими він стикається, носять комплексний характер, що складає рівень його компетентностей.

Спираючись на дослідження вчених, констатуємо, що компетентність учителя музики – це комплекс знань, умінь і навичок, що дозволяє йому кваліфіковано виконувати свою діяльність. На цю особливість свого часу вказував Б. Асаф'єв, який зауважував: «педагог музики в загальноосвітній школі не повинен бути тільки «знавцем» в одній якій-небудь галузі музики. Він повинен бути: теоретиком, істориком музики, етнографом музики, виконавцем, добре володіти інструментом, щоб завжди привернути увагу. Але найважливіше, щоб він знав літературу музики, тобто якомога більше творів музики, щоб в еволюції музики не відчувалися прірви між композиторами, або у творчості одного композитора» [1, 33]. З цієї позиції підготовка майбутнього вчителя музики представлена вивченням різноманітного комплексу спеціальних дисциплін, кожна з яких передбачає свою методику викладання: навчання гри на інструменті, диригування, роботу з хором, сольний спів та ін. Відповідно, майбутній вчитель музики повинен бути не тільки професіоналом, а й знаючим, компетентним фахівцем, який може

займатися будь-яким видом музичної діяльності, володіти комплексом психолого-педагогічних і музичних знань і умінь, тобто володіти набором компетентностей і компетенцій.

Розглядаючи компетентність учителя музики, доцільно її ідентифікувати з новим типом освітнього результату, що базується на фундаментальній науковій освіті, оволодінні технологією педагогічної праці, що є умовою формування готовності і здатності (уміння) майбутнього вчителя до творчого вирішення культурно-освітніх завдань, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, комунікативної і перетворюючої діяльності, самореалізації особистості, спираючись на свій життєвий досвід. При цьому слід брати до уваги те, що професійна діяльність учителя музики має свою специфіку, яка полягає у створенні повноцінних умов для музично-естетичного навчання і розвитку дітей в урочній, позакласній, позашкільній виховній роботі.

Враховуючи сказане вище, посилюються вимоги до сучасної педагогічної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва, метою якої є забезпечення їхнього професійно-особистісного становлення і розвитку. Важливим результатом такого розвитку є готовність до всебічного розгляду складних об'єктів педагогічної дійсності як цілісних явищ, до узгодження цілей викладання з цілями розвитку особистості школяра, з тенденціями функціонування основної школи з огляду на парадигмальні зміни у підходах і способах здійснення педагогічної діяльності [2, 139].

Такий рівень готовності до здійснення усіх функцій професійно-педагогічної рефлексії можливий, якщо майбутній вчитель розуміє цінність рефлексивної позиції, прагне до опанування здатності її реалізовувати. Відповідно, художньо-рефлексивна компетентність має бути «вплетена» в контекст професійного становлення та розвитку майбутнього вчителя музики. За цих умов рефлексія сприятиме тому, що активність особистості майбутнього фахівця набуватиме цілеспрямованого, предметно орієнтованого характеру. Це допоможе студенту краще розуміти та усвідомлювати власну професійну діяльність.

Проведений аналіз і узагальнення досліджень із проблеми розвитку компетентності майбутнього вчителя музики дає змогу розглядати професійну діяльність як усвідомлене людиною буття. З огляду на це вважаємо, що професіонал – це людина, яка усвідомлює сутність своєї діяльності, системно зорганізується в інваріантних характеристиках взаємодії з довкіллям. Професійне становлення фахівця завжди є формуванням професійно визначеного, на відміну від життєвого,

способу усвідомлення об'єктивного світу, професійно необхідних аспектів діяльності, узагальнених та оперативних знань про цілі й засоби, плани й програми, про суб'єкти й об'єкти взаємодії, норми й критерії оцінки успішності й ефективності діяльності, внаслідок чого формуються професійні цінності, ідеали й цілі, моделі діяльності, програми дій, професійні вміння, професійна самосвідомість тощо.

Закони України «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року націлюють вищі педагогічні навчальні заклади на створення умов, за яких розкривається творчий потенціал майбутнього вчителя музики як носія духовно-естетичних цінностей, здатного забезпечити ціннісні переживання учнів, їхню естетичну практику.

Проведений аналіз і узагальнення досліджень із проблеми розвитку компетентності дає змогу розглядати професійну діяльність, як багатоконцентне усвідомлене людиною буття. Проблеми музичної компетентності розглядаються в роботах Е. Абдулліна, О. Апраксіної, Л. Арчажникової, А. Болгарського, Т. Кремешної, В. Лісового, Д. Лісуна, В. Муцмахера, Ю. Ольховського та ін.; напрями технологізації особистісно орієнтованих моделей підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва запропоновано В. Гаснюк, Т. Завадською, А. Козир, І. Левицькою, А. Линенко, В. Орловим, Г. Падалкою, Л. Подимовою, О. Ростовським, О. Рудницькою та ін.

Намагання вчителя зрозуміти сутність педагогічного процесу, технологічну послідовність його складників, власні рефлексивно-педагогічні дії зумовлені формуванням професійної компетентності (В. Баркасі, Н. Бібік, І. Богданова, А. Богуш, В. Бондар, Н. Гуральник, В. Гусак, Н. Кічук, З. Курлянд, А. Линенко, та ін. Враховуючи особливості й специфіку поняття «компетентність», важливим у подальших кроках пошуку є з'ясування її змісту та структури. Зміст підготовки вчителя доцільно розглядати у широкому значенні – як сукупність теоретичних знань, практичних умінь, досвіду та особистісних якостей учителя, діалектичний перебіг яких забезпечує ефективність та результативність педагогічної дії. Деяко іншу модель підготовки майбутнього вчителя пропонують В. Болотов, В. Гусак, Т. Кремешніна, Г. Падалка, Н. Разіна, О. Ростовський та класифікують її сутність за такими напрямками: щодо змісту педагогічної діяльності рефлексія характеризується усвідомленням у набутті здатностей до оволодіння квазіпрофесійним досвідом й критеріями успішно його застосування у роботі з учнями; саморефлексії і

рефлексії змін, які відбуваються в організації навчального простору; щодо змісту навчання – у плануванні й організації освітнього процесу; виборі стратегій, технологій і технік навчання; реалізації цілей і засобів освітньої діяльності; щодо учня здатністю налагоджувати зворотний зв'язок в системі «вчитель – учень»; озброєнні учнів методами рефлексії власної навчальної діяльності; здатності оцінювати результати діяльності з позиції учня.

Художньо-інформаційна компетентність розглядається нами у комплексі з особистісно-фаховими, рефлексивно-інтелектуальними здатностями, які пов'язані із саморозвитком пізнавальних процесів та індивідуальною діяльністю; рефлексивно-кооперативними, які забезпечують продуктивне партнерство у спільній навчальній діяльності; рефлексивно-комунікативними, які визначають міжособистісні та внутрішньо особистісні стосунки під час навчально-розвивального процесу [3, 77].

Трансформуючись у професійну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва, художня компетентність має вияв у таких її видах: кооперативна (знання про рольові функції й позиціональну організацію колективної взаємодії); комунікативна (уявлення про внутрішній світ іншої людини, психологічні детермінанти її активності й відносин); особистісна (уявлення про свої вчинки й відносини, образ власного «Я» як індивідуальності); інтелектуальна (знання про об'єкти й способи взаємодії з ними, здатність інтроспективно переглядати й відслідковувати хід своєї інтелектуальної та професійної діяльності).

Отже, художньо-інформаційна компетентність – складне, особистісне утворення, яке інтегрує в собі кооперативну, комунікативну, особистісну, когнітивну. У цілісному сприйнятті перераховані види компетентності визначають рівень її сформованості у суб'єктів навчальної художньо-інформаційної діяльності.

Ґрунтуючись на положеннях учених (І. Зимня, Г. Падалка, І. Ульяніч та ін.), компетентність включає такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, поведінковий, ціннісно-смысловий. Також до структурних компонентів компетентності включають: готовність до прояву компетентності; володіння знаннями, вміннями і навичками щодо змісту рефлексивної компетентності; досвід прояву компетентності у різних ситуаціях; ставлення до змісту рефлексивної компетентності й об'єкту її застосування за ціннісним та змістово-операційним смислами.

Спираючись на вищезазначене, структура художньо-інформаційної компетентності майбутніх учителів музики охоплює: мотиваційно-

пізнавальний, когнітивно-операційний, конструктивно-дослідницький, виконавсько-творчий компоненти. У структурі художньо-інформаційної компетентності майбутніх учителів музики мотиваційно-пізнавальний компонент передбачає глибоку стабільну спрямованість особистісних уподобань студентів у руслі оволодіння ними художньою інформацією. Когнітивно-операційний компонент забезпечує ефективність дій щодо формування художньо-інформаційної компетентності, підвищує їх усвідомлення. Конструктивно-

дослідницький компонент представлений здатністю студентів до конструктивного оцінювання мистецьких явищ, до корекції власної навчальної діяльності на диригентсько-хорових заняттях. Виконавсько-творчий компонент передбачає здатність студентів до художньо-досконалого втілення творчих знахідок у практичній діяльності в умовах реалізації педагогічної взаємодії на діалогічній основі, а також спроможність студентів до активізації та усвідомлення інноваційно-інформаційних освітніх тенденцій.

Список використаних джерел

1. Асафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании /Б. В. Асафьев. — 2-е изд. — Л. : Музыка, 1973. — 144 с.
2. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: [монографія] /А. В. Козир. — К. : НПУ імені М. Драгоманова, 2008. — 378 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) /Галина Микитівна Падалка. — К. : Освіта Україна, 2008. — 274 с.

References

1. Asaf'ev B. V. Yzbrannyye stat'y o muzykal'nom prosveshchenyy u obrazovanyu /B. V. Asaf'ev. — 2-e yzd. — L. : Muzyka, 1973. — 144 s.
2. Kozyr A. V. Profesiynna maysternist' uchyteliv muzyky: teoriya i praktyka formuvannya v systemi bahatorivnevoyi osvity: [monohrafiya] /A. V. Kozyr. — K. : NPU imeni M. Drahomanova, 2008. — 378 s.
3. Padalka H. M. Pedagogika mystetstva (Teoriya i metodyka vykladannya mystets'kykh dystsyplin) /Halyna Mykytivna Padalka. — K. : Osvita Ukrayina, 2008. — 274 s.

Чжан Няньхуа. Структура художественно-информационной компетентности студентов институтов искусств педагогических университетов

В статье раскрыты структурные особенности художественно-информационной компетентности будущих учителей музыкального искусства. Художественно-информационная компетентность рассматривается как сложное, личностное образование, которое интегрирует в себе кооперативную, коммуникативную, личностную, когнитивную составляющие. В целостном восприятии перечисленные виды компетентности определяют уровень ее сформированности у субъектов учебной деятельности. В структуре художественно-информационной компетентности будущих учителей музыки мотивационно-познавательный компонент предполагает стабильную направленность личностных предпочтений студентов; когнитивно-операционный компонент обеспечивает эффективную деятельность по формированию художественно-информационной компетентности; конструктивно-исследовательский компонент представлен способностью студентов к конструктивной оценке художественных явлений в дирижерско-хоровой работе; исполнительно-творческий компонент предполагает способность студентов к художественно-совершенному воплощению творческих находок в практической деятельности.

Ключевые слова: художественно-информационная компетентность, будущие учителя музыкального искусства, компонентная структура.

Zhang Nyanhua. The structure of artistic and information competence of students of art institutes of pedagogical universities

The article reveals the structural features of artistic and information competence of future teachers of musical art. Art and information competence is seen as a complex, personal education that integrates cooperative, communicative, personal, cognitive components. In a holistic perception, these types of competence determine the level of its formation in subjects of educational activity. In the structure of artistic and information competence of future music teachers, the motivational and cognitive component presupposes a stable orientation of students' personal preferences; the cognitive-operational component ensures effective activity in the formation of artistic and information competence; the constructive research component is represented by students' ability to constructively evaluate artistic phenomena in conductor-choral work; executive-creative component presupposes students' ability to art-perfect embodiment of creative findings in practical activity.

Keywords: artistic and information competence, future teachers of musical art, component structure.

Стаття надійшла до редколегії 11.12.2017